

MESLEKİ DEĞERLERİN KAZANILMASINDA EĞİTİMİN ETKİSİ

Yar. Doç. Dr. M. Aytül KASAPOĞLU*

1. Giriş

Sosyologların tıp alanına artan ilgilerinin bir sonucu olarak, geçmişle kıyaslanamayacak ölçüde sosyolog tıp alanında çalışmaya başlamış, hekimleri ileride toplum içinde oynayacakları role hazırlamak için tıpçılar ile sosyal bilimciler yoğun bir ilişki içine girmişlerdir.

Sosyolojide biçimsel (formel) örgütlerin ele alınıp incelenmesi eski bir gelenektir. İlk çalışmalar daha çok endüstride verimlilik artışının sağlanmasına yönelik olarak yapıldığı halde, günümüzde artık fabrika duvarları dışına taşılmış olup, hastahaneler, hapisaneler, vb. hizmet örgütleri de araştırma konuları arasında sıkça yer almaya başlamıştır. Türkiye'de sağlık hizmetlerinin belkemiğini oluşturan sağlık ocaklarının sosyal birer sistem olarak örgütsel analizleri son yıllarda yapılmıştır (Kasapoğlu, 1982).

Mesleki eğitim veren okullar bilgi ve beceri kadar, o mesleğe ilişkin değerler ve tutumların ilk kazandırıldığı yerler olarak sosyal bilimcilerin ilgisini çekmektedir. Değer ile tutum kavramları ise davranış bilimlerinde önemli bir yer tutmakta ve eğitimin öğrenci tutumları üzerinde etkisini araştıran çalışmalar oldukça eski tarihlere dayanmaktadır (Newcomb, 1943; Walton, 1967, s. 330). Ayrıca, artık ülkemizde de bunun örnekleri bulunmaktadır (Eserpek, 1981).

Mesleki okulların örgütlenme biçimlerinin, amaçlarının ortaya konması için yoğun araştırmalar yapılmakta ve bu ilgi özellikle tıp alanında gözlenmektedir. Batı ülkelerinde aşağı yukarı kırk yıldan beri tıp öğrencileri üzerine psikolojik araştırmaların yapıldığı söylenebilir.

Medikal sosyolojik araştırmalarda tıp fakültesi tıp mesleği kültürünün, yeni başlayan öğrencilere belirli bazı sosyal ve psikolojik süreçlerle aktarıldığı bir sosyal çevre olarak kabul edilmektedir. Tıp fakültesi, öğrenciler ile kendilerinden önce seçilerek eğitilmiş kapasite arasındaki yoğun eğitim-öğretim ilişkileriyle mesleki benliğin ortaya çıkarıldığı,

* D.T.C.F. Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

hekimlik kimliğiyle özdeşimin kurulduğu bir sosyal ortamdır. Fakülte, öğrencilerin mesleki kimliklerini o ölçüde etkilemektedir ki, sonuçta hekim gibi düşünen, hisseden, davranan kişiler ortaya çıkmaktadır.

Bugün tıpta ve sosyolojide hastalar, yalnızca hasta bir cisim veya vak'a olmaktan çok, sosyal çevreleri tarafından büyük ölçüde etkilenen kişiler olarak kabul edilmektedir. İşte, hastanın salt hasta bir cisim veya varlık ya da pasif bir alıcı olmadığı kavranması ve öğrencilerin bu şekilde eğitilmesi gerekmektedir. Bugünün hekimi artık -psikiyatri olması gerekmeksizin- hasta insanın kaygılı bir kişi olduğunu, onun bu kaygı ve güçlüklerinin olduğu kadar iyileşmesinin de ailesi, çalıştığı iş yeri, vb. diğer sosyal bağlardan etkilendiğini bilmek durumundadır.

Hastanın kişiliğinin bütün olarak ele alınması, aslında antik çağdan beri gözlenen bir durumdur. Ancak ihmal edilen bu anlayışa günümüzde yeniden bir dönüş olmuştur. Yoksa Hippocrates'te olsun, daha sonra John Locke ve Francis Weld Peabody'de olsun, hastanın bir bütün olarak görülmesi söz konusuydu. Fakat daha sonra hasta bir cisim olarak olaya yaklaşım yaygınlaşmıştır (Merton, 1957, s. 25).

Hastalar gibi aynı şekilde tıp öğrencisinin gelişimin de, mesleki bilgi, beceri ve değerlerinin kazandırıldığı eğitim ortamında karşılaştığı stres ve güçlüklerin azaltabilecek veya arttırabilecek, kendince önemli gruplar içindeki yerinin, sosyal, psikolojik, kültürel ve ekonomik çevresinin ışığında değerlendirilmesi zorunludur.

Psikologlardan farklı olarak sosyologların tıp fakültelerine ilişkin çalışmalarda özellikle ilgilendikleri nokta, bu okulların sosyal yapılarının görece olarak karmaşık oluşudur. Çünkü tıp öğrencileri, eğitimleri sırasında birçok birbirinden farklı gruplarla ilişki kurmak zorundadırlar ki, bu hemşirelik ve sosyal çalışma dışındaki diğer meslekler için sınırlı olarak söz konusudur. Çünkü Merton (1957)'m da belirttiği gibi, öğrenciler sadece sınıf arkadaşları ve öğretim üyeleriyle değil, hastaların yanı sıra hastahane içinde ve dışında daha pek çok teknik personel ile, örneğin, hemşire, fizyoterapist, sosyal hizmet uzmanı, eczacı ve yöneticilerle ilişki içine girmektedir. Buna karşılık mühendislik veya hukuk fakültelerinde buna paralel bir karmaşık ilişki yapısı genellikle söz konusu değildir. Bu tür karmaşık ilişkiler ağının, öğrenmenin sosyal çevresinin önemli bir bölümünü oluşturduğu kabul edilmekte ve bu yüzden de "sistematik" çalışmalar olarak adlandırılmaktadırlar (s. 38).

1950 yılında Columbia Üniversitesi'nde "meslekler" konulu bir seminer yapılmış; tıp, hukuk, mimarlık, mühendislik, sosyal çalışma, hem-

şirelik ve eğitim mesleklerini temsilen 23 üye katılmıştır. Bu seminerde mesleki okulların mesleki formasyonu sağlamada açıkça temel belirleyici olduğu; fakat, çeşitli mesleklerde okul tarafından sağlanan bu sosyal ve psikolojik çevreye ilişkin çok az sistematik bilginin elde bulunduğu belirlenmiştir (Merton, 1957, s. 37). Bu noktadan hareketle, tıp fakültelerinin, sosyolojik açıdan incelenmesinin diğer meslekler için bir örnek oluşturabileceği düşünülmüştür. Amerikan toplumunda yapılan tüm karşılaştırmalı mesleki prestij incelemelerinde tıp en yüksek saygınlığa sahip meslek olarak bulunmuştur. Gökçe (1984)'de Türkiye'de tıp doktorluğunun, orta öğrenim öğrencileri arasında en saygın meslek olarak değerlendirildiğini (% 32.9) ortaya koymuştur (s. 87). Ayrıca, diğer mesleklerin tıbbi kenidlerine model olarak aldıklarına ilişkin kanıtlar da bulunmaktadır. Bu yüzden eğer tıp fakültelerinin sistematik olarak incelenmesi önemini kanıtlayabilirse, diğer mesleklerde de, örneğin hukuk fakültelerinde de bu tür çalışmaların başlayacağı anlaşılmaktadır.

Tıp öğrencilerin hekimlik rolünü öğrenmeleri "erişkin sosyalleşmesi" (adult socialization) bağlamında sosyologların ilgilendikleri en önemli bir konudur. Bu alan, sosyal yapıda ortaya çıkan sosyal rolleri meydana getiren değerler, tutumlar, beceri ve davranış kalıplarının kazanılmasını içermektedir. İlk önceleri sosyalleşme çalışmaları, yaşamın ilk yıllarıyla sınırlıyken, artan derecede ilgi onun yaşam boyu değişen hızlarda süren bir süreç oluşuna yönelmiş bulunmaktadır. Böylece erişkin sosyalleşmesinin kuramsal ve uygulamalı olarak incelenmesi çalışmaları artmıştır. Bu açıdan tıp öğrencileri beceri, tutum ve değerleriyle hekimlik mesleki rolünü öğrenmeye ve bunu toplumca benimsendiği şekilde yerine getirmeye çalışmak durumundadırlar. Erişkin sosyalleşmesi kuşkusuz eğitim ve öğretimden daha fazlasıdır. Merton (1957)'a göre, rolün kazanılmasının iki geniş bölümü vardır: Doğrudan ve dolaylı öğrenme. Doğrudan öğrenme didaktik bir biçimde işlenen derslerden sağlanırken, dolaylı öğrenme öğretim üyeleriyle, sınıf arkadaşlarıyla, hastalarla ve diğer sağlık ekibinin üyeleriyle ilişkinin bir yan ürünüdür. İşte özellikle bu dolaylı öğrenme sürecinin sistematik olarak incelenmesi önemlidir (s. 41). Çünkü tıp öğrencisi hekimlik, rolünü daha çok ilişki içinde bulunduğu arkadaş, hasta, öğretim üyesi ve teknik yardımcı personelden öğrenmektedir ki, bu özellik tıp fakültesini sosyal bir sistem haline getirmektedir. Nitekim hekimlik rolünün usta-çırak ilişkisi içinde öğrenildiği de sık sık öne sürülmektedir (Walton, 1967).

Tıp eğitimi, öğrencilerden mesleki bilgi ve klinik beceri kadar, hekimlik mesleki rolüne uygun değer ve tutumların da kazanılmasının beklendiği uzun ve formel bir eğitimidir. İlk yıldan başlayarak son sınıfa

kadar öğretim üyeleri, bilinçli ve sürekli olarak öğrencileri bazı tutumlarına yöreklendirirken, bazılarında da karşı çıkma girişiminde bulunurlar. Merton (1957) ve Eron (1958)'un da belirttikleri gibi, öğrencilere iyi ve kötüye ilişkin değer ve tutumlar, doğrudan ve açıkça yapılan öğretimler sırasında değil, tıp fakültesinin sosyal çevresinden dolaylı olarak kazanılmaktadır (Walton, 1967, s. 331).

Hekimlerin dıştan denetlenmeleri pek mümkün olmadığı için, hastalara karşı yükümlülükleri konusunda mesleki değerler kazanmaları için eğitime gereksinimleri bulunmaktadır. Fakat eğitimciler, henüz bugünün öğrencileri, geleceğin doktorlarının, hastalarını istismar edici eğilimleri üzerinde etkili olabilecek öğrenim yaşantıları planlayacak ve bunları sağlayabilmelerine izin verecek bilgilere pek sahip değildiler.

Öğrencilerin tıp uygulamalarına temel olan ahlaki tutumları nasıl öğrendikleri henüz açıklanmaya muhtaçtır. Aslında Merton, Reader ve Kendall (1957) ile Becker, Geer ve Strauss (1961)'m da savdukları gibi, formel eğitimden çok, karmaşık bir sosyal yapı olarak fakülteadaki değerler iklimi, hekimin mesleki gelişiminde can alıcı noktayı oluşturmaktadır (Walton, 1967, s. 331).

Öğrencilerin dolaylı olarak ve planlanmamış yollardan öğrendikleri mesleki bilgi ve beceriler, tutum araştırmaları sonucunda daha iyi anlaşılmasına başlanmıştır. Öğrencilerin, hastaları aşağıladıkları ve eğitimin son yıllarına doğru giderek artan bir şekilde sinik tutumlar geliştirdikleri bulunmuştur (Eron, 1955; Walton, 1967, s. 331). Ancak, Türkiye'de son yıllarda yapılan bir çalışmada öğrencilerin giderek sinik olmadıkları belirlenmiştir (Kasapoğlu, 1987).

Öğrenciler üzerinde öğretim üyelerinin etkili oldukları ve bu durumun fakültelere göre değişiklikler gösterdiği artık bilinmektedir. Zaten Mead (1931)'de, kişinin bazı değer ve tutumları, kendisi için model oluşturan önemli kişilerden kazandığını ortaya koymuş bulunmaktadır. Nitekim tıp öğrencilerinin, öğretim üyelerinden bazılarında özel bir önem vererek, bu saygın kişilerin davranışlarını kendilerine örnek aldıklarına ilişkin pek çok çalışma yapılmıştır (Rogers, Caplovitz, Glaser, 1960; Walton, 1967, s. 331).

Sosyalleşme konusundaki ilk çalışmalarda, başarılı bireylerin, değerler ve tutumlar kazanma ile karakterize edildiği gösterilmiştir. Gördüğü mesleki eğitimin aynı zamanda teknik olmayan yanlarını da öğrenerek, mesleğe hazırlananların daha avantajlı oldukları öteden beri bilinmektedir. Burdock Cheek ve Zubin (1960), uzmanlık eğitiminde en

başarılı öğrencilerin, hocalarına en çok benzeyenler olduğunu ortaya koymuştur (Walton, 1967, s. 332).

2. Fakültede Değerler İklimi (Value Climate)

Bu alt bölümde ilk önce tıp fakültesinde yaratılan değerler çevresi hakkında bilgi verilmiş, daha sonra da, tıp öğrencilerindeki değer değişmelerini tartışan çalışmalarla ilgili literatür incelenmiştir.

2.1. Tıp Fakültesinde Yaratılan Değerler Çevresi

Tıp mesleği diğer meslekler gibi, üyelerinin davranışlarını yönlendirmesi beklenen, paylaşılan ve aktarılan düşünceler, değerler, standartlar yapısı ile kendi normatif alt-kültürüne sahiptir. Normlar ve standartlar, davranış örüntüsünün teknik ve ahlaki olarak uygunluğunu tanımlarlar. Meslek alt-kültürü, alışkanlık haline gelmiş davranışların ötesindedir ve onun normları mesleki değerleri düzenler ve sistemleştirir. Bu durum meslek için uygun dile kadar uzanabilir. Nitekim, diğer mesleklerin olduğu gibi, tıbbın da kendine özgü terminolojisi ve dili vardır. Bu dil dışarıdan kişiler için anlaşılmaz (jargon), tıp mesleği üyeleri için ise tekniktir.

Tıp alt-kültürü, dil konusundan başka, meslektaş ve toplumla olan ilişkiye kadar geniş bir alanı kapsar. Tıp fakültesinin işlevi bu kültürü birbirini izleyen yeni kuşaklara aktarmaktır (Merton, 1957, s. 71).

Medikal alt-kültürün değerler kompozisyonunun fakülteye göre ayrıntılarda değişiklik göstermesi olasılığı vardır. Ama bu değişikliklere rağmen yine de özünde bir birlik söz konusudur denilebilir. Nitekim, Merton (1957)'da alan araştırmalarına dayalı olarak, tıp fakültelerinde değişen derecelerde olmakla birlikte, benzer değer ve normların kazanıldığına işaret etmektedir (s. 72). Bazılarına göre ise, değerler değişik tıp fakültelerinde son derece farklı olabilir. Bunu sadece tıp eğitimiyle ilgilenenler değil, aynı zamanda araştırmalar da doğrulamaktadır. Aşağıda fakültelerin sahip oldukları değerlerde farklılıklar yaratabilecek ve araştırılması gereken bazı özellikler listelenmiştir:

Öğrencilerin girmek istedikleri fakülte, öğrenci seçimi (self-selection)

* Fakülte öğretim üyelerinin hem kendileri, hem de örgüt tarafından seçimi,

* Tıp fakültesinde korunan, muhafaza edilen, sürdürülen veya çok yavaş değişen gelenekler,

*Toplumun beklentileri

Tıp fakülteleri ve eğitimi, birbirleriyle bağdaşan ve bağdaşmayan normları, uyumlu işlevsel bir bütün haline getirmeyi öğrencilerine öğretmekle yükümlüdür. Bu yönden hekim olmayı öğrenme süreci, büyük ölçüde uyumsuzlukları bağdaştırarak, onları uyumlu ve istikrarlı mesleki davranış kalıpları haline getirmek biçiminde tanımlanabilir. Diğer bir nokta ise, meslek tarafından tanımlanan norm ve değerlerin nasıl etkili bir uygulama haline dönüştürüleceğidir. Bunlar ise, hekimlik rolünün gerekleri olarak tanımlanmaktadır. Birçok hekim bu rol gerekleriyle yaşamının güçlüğü içinde kendini bulmakta ve onların davranışlarını düzenleyen bu değerleri tamamen kazanmaları çok daha önemli hale gelmektedir.

2.2. *Tıp Öğrencilerindeki Değer Değişmelerine İlişkin Çalışmalar*

1955 yılında Eron, "Tıp öğrencileri üzerinde eğitimin etkisi" adı altında yaptığı çalışmasının bulgularında, tıp öğrencilerinin ilk yıldan son yıla doğru gittikçe önemli bir biçimde sinik (insanları küçük görme) olduğunu göstermişti. Bu bulgular, tıp eğitiminin sosyolojisiyle uğraşanlar tarafından geniş ölçüde kabul edildi ve tıp fakültesinin neden böyle bir etki meydana getirdiğini araştıran çalışmalar yapıldı.

Perricone ise, Eron (1955)'un bulgularının yorumlanmasında hatalı sayılılar bulunduğunu açıkladı. Perricone, tıp öğrencilerinin sosyal ilgilerinin mezuniyete doğru azaldığını iddia etmenin doğru olmadığını düşünmekteydi ve bunun aksini belirleyen bulgularını 1974'de yayınladı.

Medikal literatürde çok tanınan çalışmasında Eron (1955), tıp öğrencilerinin öğrenimleri sırasında sinik davranışlar geliştirdiklerini, ayrıca humanitaryanizm konusunda da anlamlı bir değişme gösterdiklerini savunmaktaydı. Geniş ölçüde kabul gören Eron'un çalışması, tıp öğrencilerinde insan sevgisi ve insana verilen değer azalmasına yol açan etmenlere karşı ilgiyi arttırdı ve bu konuda pek çok araştırmalara girişildi. Oysa yukarıda daha önce belirtildiği gibi, Perricone (1974), bu konuda daha titiz davranılmasını, hataya yol açabilecek yorumlardan kaçınılmasını, tıp öğrencilerinin sosyal ilgilerinin azalmayıp, aksine geliştiğini düşünmekteydi.

Bu bulgulara geçmeden önce, tıp fakültelerinin öğrenciler üzerinde etkisiyle ilgili araştırmaların gözden geçirilmesi yararlı olacaktır. Temelde bu araştırmalar iki geniş kategoriye ayrılmaktadır:

- a) Sinizme doğru gelişmeler ortamsaldır ve bu yüzden geçicidir,
- b) Sinizme doğru gelişme, genel eğitim sürecinin bir sonucudur ve bu nedenle de daha kalıcıdır.

tezini savunanlar.

Becker ve Geer (1958) birinci grubun tipik temsilcileridir. Onların belirlemelerine göre, sinik davranışlar geliştirme, tıp fakültelerinin aşırı sıklığına karşı işlevsel bir uyum sağlamadılar. Öğrenci tıp fakültesinde yüksek derecede idealizm ile gelir, fakat pek uzun bir zaman geçmeden bunun mesleği için en uygun tutum olmadığını öğrenir. Sonuç olarak, idealizmini bir tarafa bırakarak tıp fakültesini başarı ile bitirme düşüncesiyle, yaptığı işin gittikçe artan teknik yönleri üzerinde yoğunlaşır. Öğrenci mezuniyete yaklaştıkça sinizmi azalarak yatıştır ve tıp hakkındaki ilk idealizmi tekrar ön plana çıkar.

Coombs (1974), öğrencilerin idealistik beklentileriyle, buna karşılık fakültede buldukları gerçeklik arasındaki büyük farklılıklara değinen çalışmasında, tıp mesleğinin, belki de diğer mesleklerde hiç olmadığı biçimde romantik bir hava içinde görüldüğüne ve geleneksel olarak hekimlerin birer üstün insan gibi algılandığına işaret ederek; öğrencilerin idealist beklentilere sahip olmalarını anlaşılır bir durum olarak bulmaktadır. İşte öğrenci, bu beklentilerini bulamadığı zaman hayal kırıklığına uğramakta ve sinik olmaktadır. Fakat bu bilim adamları, böylesine bir tutumun tıp fakültesinin dışına taşınacağına ve öğrencilerin insan refahına yapacakları katkılara zarar vereceğine inanmamaktadırlar.

İkinci kategoriye girenler Parsons ve Fox'u izleyenlerdir. Parsons (1967) "Sosyal Sistem" adlı yapıtında tıp eğitimini, hekimlik rolüne hazırlamadaki işlevi ile ele almaktadır. Bu çerçevede sinizin ya da Parsons'ın ifadesiyle "tarafsız nesnellik", tıpta ve tıp fakültesinde gerilim verici ortamlarda çalışırken gerekli bir uyarılama mekanizmasıdır. Parsons'ın modelinde, bu tarafsızlığın geliştirilmesi, geçici ortamsal bir olgu olmayıp, tıbbi uygulamalardaki uyarlayıcı işlevi nedeniyle kazanılmış bir özelliktir.

Tıp fakültelerinde öğrencilere verilmeye çalışılan "belirsizlik durumları için eğitim"de de benzer bir durum söz konusudur. Fox (1957)'a göre, her öğrenci bilgilerinin yetersizliği ve tıp bilimlerinin sınırlılıklarıyla mücadele etmeyi mutlaka öğrenmelidir. Aynı zamanda hekim ve öğrenci, hastanın doktoruna mutlaka tam bir güven duymak gereksinimi içinde bulunduğunu da göz önüne almak zorundadır. Bu ikilemden galip çıkabilmek için öğrenci, kuşkularını açığa çıkarmayacak bir biçimde duygularını gözlemeyi öğrenir. Bu Parsons'inkine benzeyen mekanizma, belki hastalar tarafından sinizm olarak yorumlanabilir. Şurası belirtilmelidir ki, belirsizlik eğitimi ve tarafsız nesnellik, sinizmden daha çok ortamsal özellik taşıyan genel dünya görüşleridir. Bu yüzden de sinizm-

den daha karmaşık kavramlardır. Çünkü, ortam değiştikçe, tutumun içeriği de değişmektedir. Burada önemli olan nokta, bu tutumların önemli kaynaklarının, hekim ve öğrenciler değil, hastalar olmasıdır. Hasta, tüm bu türden davranışları, belirli bir tarafsız davranış tipi olarak değil, aksine hiç bir kuşkuya dahi düşmeksizin sinik ya da ilgisizlik olarak tanımlayacaktır. Thomas (1958), "Eğer insanlar ortamı gerçek olarak tanımlıyorlarsa, bunlar meydana getirdikleri sonuçlar açısından da gerçektir" biçimindeki ifadesiyle bu noktanın önemine işaret etmektedir.

Sonuçta şu soru gündeme gelmektedir: Sinizm, tıp fakültelerinde öğrenilen, hem hekimi hem de hastaları, tıbbın belirsizliklerine karşı koruyan bir tutum mudur? Bu düşünceler, üçüncü bir olasılığı bilim adamlarına düşündürmektedir: Eğer sinizm, tıp fakültelerinde öğrencilerin korunması için kazanılan ortamsal bir tutum ise, sinizm ile ne denilmek istendiğinin yeniden tanımlanması gerekebilir. Fakat bu alanda bugüne dek yapılan çalışmalarda yüksek sinizm puanlarının sosyal ilgi eksikliği olarak yorumlandığı da açıktır.

Pericone (1974), Kentucky Tıp Fakültesi'nde yaptığı araştırmasında panel tekniğini kullanmıştır. Diğer bir ifadeyle aynı öğrencilere ilk girdikleri senenin başında ve mezun oldukları yılın sonunda anket uygulamıştır. Öğrencilerin sosyal güç, otoriteryanizm, grup ve sosyal yönelimlerini araştıran Perricone (1974)'e göre, fakülteadaki yıllar ilerledikçe, öğrencilerin sosyal yönelimleri olumlu olarak artmaktadır. Ayrıca otoriteryan tutumların önemli bir değişikliğe uğramadığı, aksine az da olsa düştüğü belirlenmiştir (s. 544).

3. Sonuç

Eron (1955) ile Perricone (1974)'in çalışmalarındaki farklılık büyük ölçüde şu noktada düğümlenmektedir: Aslında Perricone'ın kendisinin be belirttiği gibi (s. 544), her iki araştırmanın bulguları da öğrencilerde yıllara göre sinizmin arttığını göstermektedir. Ama sinizmdeki bu artış, öğrencilerin sosyal ilgilerinin, insancıl duygularının azaldığının bir işareti sayılmaz. Çünkü, Eron'un çalışmasında da, insan sevgisinde yani humanitaryanizmde önemli bir düşme gösterilmemiştir. Aksine Perricone'un çalışmasında humanitaryanizmde önemli bir artış bulunmuştur.

Sonuç olarak, Perricone (1974)'m çalışmasında sinizm, humanitaryanizm ve otoriteryanizm, sosyal ilgi ya da sosyal düşünmenin çok küçük bir bölümünü oluşturduğu, bu yüzden de sinik olarak belirlenen öğrencilerin, sosyal ilgi ya da insancıl duygu eksikliğiyle yargılanama-

yacağı ortaya konmuştur. Bu açıdan Becker'in sinik tutumlarının kalıcı olmadığına ilişkin görüşleri de desteklenmekte, durum, öğrencilerin rollerine ilişkin basit tepkileri olarak değerlendirilmektedir. Batı'da yoğun olarak tartışılan ve incelenen tıp öğrencilerindeki değer değişimleri konusunun ülkemizde de incelenmesi zamanı artık gelmiştir. Bu türden çalışmaların ivedilikle desteklenmesi önerilir.

KAYNAKLAR

- Beale, L.V., Kriesberg, L. (1959) Career-Relevant Values of Medical Students. A Research Note. J. of American Medical Association, Vol. 171, No. 11.
- Becker, H.S., Geer, B., Huphes, E.C, and Strauss, A.S. (1961). Boys in White: Student Culture in Medical School. Chicago, University of Chicago Press.
- Becker, H.S., Geer, B. (1983) The Fate of Idealism in Medical School, In Social Interaction, Ed. by Howard Roboy and C. Clark. New York St. Martin's Press.
- Coombs, R.H., and Boyle, B.P. (1971) Transition to Medical School: Expectations Versus Realities. In Pyschosocial Aspects of Medical Training. Ed. by R.H. Coombs and C.E. Vincent, Springfield, Illinois, Charles C. Thomas.
- Eron, L.D. (1955) Effect of Medical Education on Medical Student's Attitudes. J. Med. Educ. V. 30, pp. 559-566.
- Eron, L.D. (1958) The Effect of Medical Education on Attitudes: A Follow-Up Study. In the Ecology of Medical Student, Ed. H.H. Gee and R.J. Glaser, Association of American Medical Colleges, Evanston, Illinois.
- Eserpek, A, (1981) Eğitimin Yeni Tutum Geliştirmede Etkinlik Derecesi, A.Ü.D.T.C.F. Yayın No: 314, Ank. D.T.C.F. Basımevi.
- Fox, R. (1957) Training for Uncertainty in the Student Physician. Ed. R.K. Merton, G.G. Reader and P.L. Kendall, Harward University Press, Cambridge, Mass.
- Gökçe, B. (1984) Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları, Milli Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Kasapoğlu, A. (1982) Sağlık Örgütlerinde Personelin Sosyal İlişkileri (Yayınlanmamış Doktora Tezi), A.Ü.D.T.C.F. Sosyoloji Bölümü.

- Merton, R.K., Reader, G.G. and Kendall, P.L.** (1957) *The Student Physician*. Harvard University Press, Cambridge, Mass.
- Newcomb, T.M.** (1943) *Personality and Social Change*. New York, Dryden Press.
- Parsons, T., Fox, R.** (1952) *Illness, Therapy and Modern Urban American Family*, *Journal of Social Issues*, 18.
- Parsons, T.**, *The Social System* (1967) London, Routledge and Kegan Paul Ltd.
- Perricone, P.J.** (1974) *Social Concern in Medical Students. A Reconsideration of the Eron Assumption*. *Journal of Medical Educ.* V. 49, pp. 541-546.
- Walton, H.J.** (1967) *The Measurement of Medical Students' Attitudes*. *Brit. J. Med. Educ.* V. 1, pp. 330-340.